

Onderzoek steltlopers op slaapplaatsen in Noord-Holland

Eerste resultaten

Het Kenniscentrum Weidevogels¹ heeft in 2008 het initiatief genomen in Noord-Holland het gehele weidevogelseizoen onderzoek te doen naar steltlopers op slaapplaatsen in Noord-Holland. Het onderzoek vindt plaats op plas-drasterreinen waar die vogels graag de nacht willen doorbrengen. Speciale aandacht gaat uit naar de grutto maar ook soorten als wulp, scholekster en kempfaan zullen worden geteld. Daarnaast worden gegevens verzameld van de kenmerken van de plas-draspercelen zoals de grootte, ligging, hoeveel water, storende elementen in de omgeving, diepte van de plas-dras. Die gegevens kunnen informatie geven waarom de ene plas-dras veel vogels trekt en de andere niet. Recent heeft de afdeling onderzoek van Landschap Noord-Holland AquaSense de opdracht gegeven een pilotstudie uit te voeren naar bodem- en macrofauna op plas-draspercelen.

David Tempelman van AquaSense doet onderzoek naar bodem- en macrofauna op plas-draspercelen. Foto Frank Visbeen.

Plas-draspercelen

We onderscheiden twee typen plas-draspercelen.

1. Permanente plas-dras percelen zoals bijvoorbeeld Waterberging Twisk, de Kinsel en De Kleine Polder IJDoorn in Waterland.
2. Tijdelijke plas-dras percelen zoals bijvoorbeeld het Landje van Geijssel bij Ouderkerk aan de Amstel. Op de tijdelijke plas-draspercelen zit vaak een zgn. SAN-overeenkomst waarbij met de boer is afgesproken dat het perceel veelal tussen 15 februari en 15 mei plas-dras staat.

Methode

Slaapplaatstellingen leveren doorgaans de beste resultaten op, omdat 's avonds de aantallen het grootst zijn. De telling begint 2-3 uur voor zonsondergang waarbij bij aankomst het aantal aanwezige vogels wordt geteld. Tevens wordt genoteerd of de vogels aan het foerageren zijn of niet. Gedurende de telling

¹ Het Kenniscentrum Weidevogels is gevestigd bij Landschap-Noord-Holland. Verschillende organisatie werken hierin samen in het ontwikkelen en delen van kennis over weidevogels. Het Kenniscentrum wil daarnaast onderzoek aan weidevogels initiëren. Voor meer informatie www.kenniscentrumweidevogels.nl

wordt vervolgens de invallende en wegvliegende vogels geteld. De telling wordt doorgezet tot dat het donker is.

Telling Grutto

Bij de telling ligt de nadruk op de vogels en in het bijzonder de grutto. We willen gegevens verzamelen van het gebruik van de grutto op de plas-draspercelen in verschillende perioden:

- de aankomst van de hoofdmoot van de vogels grofweg begin maart tot begin april;
- de vestigingsfase en de broedperiode van de grutto, begin april tot de tweede week mei;
- de kuikenfase tweede week mei tot 15 juni
- na de broedperiode en kuikenfase periode 15 juni - 15 juli

Aankomst

In deze periode worden plas-draspercelen veelal massaal gebruikt door grutto's. We willen inzicht krijgen in de aantallen grutto, de doortrek, de bezetting van de broedgebieden, aantal IJslandse Grutto en gegevens van de gekleurringde grutto's. IJslandse grutto's trekken tot ongeveer half april door en zijn vaak op plas-draspercelen aan te treffen.

Vestigingsfase en broedperiode

Vanaf half maart gaan steeds meer grutto's overdag naar hun territorium en s'avonds naar de slaappleats. In deze periode willen vaststellen hoe de aantallen zich in de loop van de tijd ontwikkelen. Afgelopen jaar was de indruk dat veel grutto niet tot broeden over gingen en in Friesland werd vastgesteld dat halverwege april nog steeds veel grutto's gebruik maakten van de plas-dras percelen. Een aanwijzing dat de condities voor de grutto's in het broedgebied niet gunstig waren

Na het broedseizoen

Tijdens de tellingen in juni en juli zal het onderscheid tussen het aantal volwassen en jonge grutto's worden gemaakt. Op die manier krijgen we een indruk van het broedsucces.

Eerste resultaten

Dit voorjaar worden door vrijwilligers In Noord-Holland op meer dan 40 locaties slaappleatstellingen uitgevoerd. We kunnen hierbij onderscheid maken in tijdelijke plas-draspercelen en permanente plas-dras (verdeling: fiftyfifty).

Er hebben inmiddels drie telrondes plaatsgevonden (ronde 1: 28 febr -1 mrt; ronde 2: 14-16 mrt; ronde 3: 28-30 mrt) Op dit moment zijn respectievelijk 43 %, 47 % , 54 % van de telresultaten binnen. Voor de belangrijkste soorten de scholekster, de grutto, de kemphaan en de wulp heb ik de eerste resultaten uitgewerkt. Tabel 1 laat zien dat de grutto gevolgd door de wulp verreweg de talrijkste steltlopers zijn op de slaappleatsen.

Tabel 1. Aantallen scholeksters, kemphanen, grutto's en wulp per telling

TOTAAL	soort	telling 1	telling 2	telling 3
	scholekster	444	550	485
	kemphaan	19	60	21
	grutto	8484	8647	4495
	ijslandse grutto	2145	674	866
	wulp	1861	1740	1643

Scholekster.

Voor de scholekster lijken plas-draspercelen nauwelijks aantrekkelijk. Zij hebben vaak traditionele plekken waar zij verblijven. Enige aantallen van betekenis werden gezien in de Putten, Eilandspolder, Loterijlanden en het Landje van Geijssel. In telronde drie werd speciaal aandacht gevraagd voor scholekstersosen. Jan van der Geld meldt dat in het Wormer en Jisperveld het aantal scholeksters op de sosen en het aantal sosen sterk zijn afgenomen.

Kemphaan

De Kemphaan was tot nu toe nog erg schaars aanwezig op de plas-draspercelen. Mogelijk zal als de doortrek van kemphanen goed op gang komt meer vogels gebruik maken van de percelen.

Grutto

Grote aantallen grutto werden vooral in de 1ste ronde gezien bij het Landje van Geijssel 3.400 ex en de Waverhoek 2.400 exemplaren en verder in Waterland-Oost en Wormer- en Jisperveld. In de loop van maart worden steeds meer territoria bezet. Het aantal grutto's neemt dan verder af op de slaapplekken. Het aandeel IJslandse grutto's was vooral de 1ste ronde hoog. Die aantallen zaten vooral bij het landje van Geijssel, in Waterland-Oost en Wormer en Jisperveld. Soms was het heel lastig om het onderscheid te maken en werd alleen het aantal grutto's ingevuld.

Eind maart en begin april zijn veel IJslanders uitgekleurd en gemakkelijker op naam te brengen. Bij ronde 3 leek het aandeel IJslandse grutto's te zijn toegenomen. Zo zijn op het landje van Geijssel begin april maxima van 1100 vogels vastgesteld, terwijl er nauwelijks gewone grutto's waren. Onze grutto's blijven vanaf eind maart natuurlijk steeds meer in hun territorium. Tijdens de slaapplekstelling is mooi te zien dat de IJslanders vaak al ruim van te voren aanwezig zijn en dat `onze` grutto's tegen zonsondergang in kleine groepjes binnenvallen. Als we de aantallen grutto's vergelijken met de aantallen die in de jaren negentig werden waargenomen in een aantal belangrijke gebieden in Laag Holland is het aantal grutto's sterk afgenomen (zie tabel 2). Gezien de vastgestelde afname van de broedpopulatie van de grutto is dit te verwachten.

IJslandse grutto met kleurring (OORX) op plas-dras aan de Aandammergouw op woensdag 16 april 2008. Geringd op IJsland op 27 maart 2003. Sindsdien wordt hij bijna ieder voorjaar eind maart begin april in de omgeving van Zuiderwoude waargenomen. (onscherpe) foto Frank Visbeen

De IJslanders zijn nu nog steeds volop aanwezig. In het binnenland zijn er grotere groepen vastgesteld bij het landje van Geijssel, de Waverhoek en Wormer- en Jisperveld en verder kunnen er her en der kleinere groepen zijn. De grootste aantallen worden op dit moment gemeld van de Normerven. Wim Tijssen zag daar afgelopen zaterdag maar liefst 1.184 IJslandse Grutto's waarvan enkele (11) met kleurringen compleet werden afgelezen! Waaronder een man die al sinds 21-3-1999 de Wieringer Waddenkust aandoet en geen voorjaar mist!

Wulp

Grote aantallen wulpen (>300) zijn slechts op een klein aantal plas-dras percelen vastgesteld zoals bij Jisp, De Putten en Eilandspolder-Oost.

Tabel 2 Aantal grutto's op slaappleatsen in het veenweidegebied in Noord-Holland 1990-1997. Bron: H. Fabritius: Grutto's op slaappleatsen in Noord-Holland. De Graspieper 1998, nr 1.

Max in maart	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Mijzen en Eilandspolder	1450	3000	1600	1200	1000	1000	1200	900
De Hulk, Kogen en de Zeevang	1650	3500	2700	1500	1200	1200	1200	1500
Oostzanerveld	2000	10000	8000	6000	4000	1500	800	600
Varkensland	1600	12000	9000	6000	5000	4000	3500	2500
Waterland-Oost	2000	6000	12000	8000	6000	5000	2200	2800
Wormer en Jisperveld	2000	6000	7000	7000	6000	6000	6000	6000
totaal aantal grutto's	10700	40500	40300	29700	23200	18700	14900	14300

Per regio

Als we per regio kijken dan zien we dat de belangrijkste gebieden voor de grutto Amstelland, Waterland-Oost, Wormer- en Jisperveld en Mijzen/Eilandspolder zijn. Hier zijn maxima vastgesteld van meer dan 1000 exemplaren. Voor de wulp springt vooral het Wormer en Jisperveld eruit.

Tabel 3. Aantallen scholeksters, kemphaan, grutto en wulp per regio per ronde.

gebied		telling 1	telling 2	telling 3
Amstelland	Scholekster	85	146	158
	Kemphaan	19	53	0
	Grutto	5840	3650	1232
	IJslandse grutto	1700	510	556
	Wulp	384	339	294
Waterland-Oost	Scholekster	6	14	0
	Kemphaan	0	4	5
	Grutto	900	1296	1185
	IJslandse grutto	40	119	20
	Wulp	0	0	0
Wormer en Jisperveld	Scholekster	5	7	69
	Kemphaan	0	0	9
	Grutto	874	1636	1135
	IJslandse grutto	405	19	290
	Wulp	301	3	1049
Zeevang	Scholekster	0	4	5
	Kemphaan	0	3	0
	Grutto	159	28	152
	IJslandse grutto	0	0	0
	Wulp	80	0	0

Mijzen en Eilandspolder	Scholekster	12	206	0
	Kemphaan	0	0	0
	Grutto	98	1060	590
	IJslandse grutto	0	0	0
	Wulp	350	650	0
West-Friesland	Scholekster	0	75	0
	Kemphaan	0	0	0
	Grutto	200	205	100
	IJslandse grutto	0	0	0
	Wulp	50	150	150
Haarlem	Scholekster	0	0	0
	Kemphaan	0	0	0
	Grutto	401	543	100
	IJslandse grutto	0	5	0
	Wulp	0	0	150
Overige	Scholekster	336	98	550
	Kemphaan	0	0	1
	Grutto	12	229	253
	IJslandse grutto	0	21	7
	Wulp	696	598	1

Landje van Geijssel 12 april 2008 *foto Frank Visbeen*

Frank Visbeen, 17 april 2008